

Tuula Hockman & Ulla Koskinen

ESSHC - Sixth European Social Science History Conference

Amsterdam, 22-25.3.2006

Amsterdam

Tänä vuonna Hollannissa juhlitaan Rembrandtin syntymän 400-vuotisjuhlaa. Se näkyy kaikkialla Amsterdamissa, jopa van Gogh -museo esittelee Rembrandtia, tosin unohtamatta van Goghiakaan. Jos tätä juhluvuotta ei olisi, tulisivat Amsterdamista ensimmäisenä mieleen kanavat. Ehkä toiseksi tulisivat mieleen portaat. Uusissakin taloissa portaat ovat usein jyrkkiä ja askelmat kapeita. Kaupungin liikenne on joustavaa, joskin hieman sekavaa. Yksityisautoja on liikenteessä yllättävän vähän, pyöräilijöitä sen sijaan runsaasti. Amsterdamilaisen polkupyörä on hieman vanhanaikaisen oloinen, yksivaihteinen, usein musta. Jos lasta kuljetetaan mukana, muistuttaa pyörä usein kottikärryä: etupyörän päälle on lasta varten kiinnitetty kulmikas laatikko. Vaihtoehtona on lapsen kuljettaminen tarakalla - tai sitten molemmat tavat ovat käytössä, yksi lapsi etulaatikossa, toinen tarakalla. Tästä on hienostelu kaukana, tavoitteena on pelkkä käytännöllisyys.

Amsterdamilainen on paitsi käytännöllinen, myös välitön, avulias, aina valmis neuvomaan tietä, mikä onkin usein tarpeen. Julkinen liikenne on vilkasta, reitit aloittelevalle Amsterdamin kulkijalle hämmentäviä, nimet outoja lausua ja lukea. Vanhan kaupungin oppii melko nopeasti, sillä säteittäistä asemakaavaa rytmittävät kanavat. Keskeisimmät aukiot oppii myös nopeasti. Kun tietää Damin, Spuin ja Muntpleinin (sekä kuinka ne äännetään), selviytyy jo hyvin.

Vanha kaupunki on kunnianarvoinen, erityisesti kanavien varsien vuosisatoja vanhat kivitalot olivat tuttuja Hollannin kultakauden maalauksista. Oli kuin tutussa kaupungissa olisi kulkenut.

Ihmisiä kongressissa

Matka vanhan kaupungin ulkopuolelle sen sijaan vie kauas tuntemattomaan avaruuteen. Kadut ja kanavat oikenevat, pitenevät, korttelit laajenevat. Raitiovaunut ja bussit tekevät komeita kaarroksia korttelien ympäri. Kun jää pois bussista mennäkseen International Institute of Social History:n (IISH) tiloihin, kaartaa bussi pysäkin jälkeen oikealle. Untuvikko ei tietäisi, että paluumatkaa varten samaa bussia onkin odotettava aivan toisen kadunkulman takana, vasemmalla. Me emme tiede, mutta opimme. Ensimmäisenä iltana IISH tarjosi mahdollisuuden kongressiin rekisteröitymiseen ja muihin osallistujiin tutustumiseen. IISH:n tilat olivat uutuuttaan hohtavat, metallin kiiltävät. Lasi-ikkunoita ja valoa oli paljon. Kaiken avaruuden keskellä johtivat kapeat ja jyrkät hollantilaiset kierreportaat ilmoittautumistiskin luota ylempään kerrokseen, jossa tarjoiltiin viiniä ja mehua. Muutoin ei taloon ehtinyt keskustelulta tutustua. Spontaanisti muodostui ainakin meidän vilkas pöytäseurueemme, yksi Englannista, yksi Yhdysvalloista, yksi Itävallasta ja kolme Suomesta, meidän lisäksi Anders Ahlbäck Åbo Akademiasta. Viereisessä pöydässä istui englantilainen Stuart, mutta häneen tutustuimme vasta sillä pysäkillä, jolta piti lähteä takaisin keskustaan. Kaikeksi onneksemme hän tunsikin kaupungin ennestään.

Illalla oli vuorossa yhden session epävirallinen kokoontuminen ennen seuraavan päivän esitelmiä: Urban elites and aristocratic behaviour in the 15th and 16th centuries Spanish kingdoms. Peter Stabelin kokoon kutsuma espanjalais-belgialais-suomalainen seurueemme nautti indonesialaisen illallisen Spuistraatin varrella Amsterdamin vanhassa kaupungissa. Jännittävää ruokaa, miellyttävää seuraa.

Keskiviikkona oli tosi edessä, oli tutustuttava RAI:n tiloihin. RAI on näyttely- ja kongressikeskus, jossa vuosittain järjestetään myyntinäyttelyjä ja jopa yli 1000 kongressia. Kongressikeskuksen esite lupaa, että tiloihin mahtuu jopa 13.500 ihmistä samalla kertaa. Tämä lienee totta, joskin rakennuksen todellista kokoa on hankala hahmottaa paikan päällä. Se koostuu useista auloista, halleista, kokoontumishuoneiden rykelmistä ja kaikkia näitä yhdistävistä ja erottavista pitkistä käytävistä. Kulkureitit vaihtuivat jopa päivittäin ilmeisesti sen mukaan, mitä muita tilaisuuksia rakennuksessa oli samaan aikaan. Oli hieman hämmentävää kun edellisenä päivänä täysin tyhjän aulan olivat seuraavana päivänä kansoittaneet lastenrattaita työntävät raskaana olevat naiset, lukumäärältään todennäköisesti useampia satoja. Hollantilaisen huolettomuuden käänköpuoli näkyi pieninä puutteellisuuksina järjestelyissä ja tiedonkulussa. Upouudelta näyttävän rakennuksen tekniikka petti esimerkiksi ilmastoinnin osalta. Kaupungin keskustan suunnasta RAI:ta lähestyessä - tai siihen suuntaan lähtiessä - jouduimme joka kerran väistämättä keskelle tavattoman laajaa tietämaata, todennäköisesti koko RAI:n rakennuksen mittaista. Hotellilta päin tullessamme reitti oli selvempi, Beatrix-puiston ja RAI:n välistä kanavaa seuraten pääsi perille RAI:n yhdelle sisäpihalle, kun varoi yhtä viemärikaivantoa. Sen jälkeen toiselle sisäpihalle, kolmannelle ja punaisen maton kohdalta ovesta sisään.

Sessiot

ESSHC on valtava konferenssi. Networkeja oli yli 30, sessioita satoja ja niissä yli 1500 osallistujaa. Tarjonnan runsaudesta huolimatta tai ehkä juuri siitä johtuen ongelma oli, että mielenkiintoiset sessiot näyttivät menevän aina päällekkäin. Meidän mielenkiintomme suuntautui keskiaikaa ja uuden ajan alkua käsitteleviin aiheisiin, ja erityisesti eliittien tutkimukseen. Elites- ja Middle Ages -networkit olivat kuitenkin useimpiin muihin verrattuna suppeita. Kaipasimme monta kertaa enemmän

"vanhempien aikojen" tutkimusta, sillä yleisvaikutelma oli, että modernit ajat ja erityisesti 1900-luku jyräsivät. Jopa 2000-lukua tutkittiin jo historiallisesti! Näennäisestä runsaudenpulasta huolimatta erityisesti loppupäivinä oli vaikea löytää kiinnostavia sessioita meitä puhuttelevista teemoista.

Vanhemmaa aikaa käsittelevissä sessioissa kiinnitti huomiota erityisesti espanjalaisten ja portugalilaisten runsas edustus. Heidän laadukkaan tutkimuksensa laajempaa tunnettuutta ehkäisee ilmeisesti tehokkaasti kielimuuri, sillä molempien maiden tutkijat julkaisevat enimmäkseen omalla kielellään. Runslukuisesta osallistumisesta päätellen he halusivat esitellä tutkimustaan ja saada yhteyksiä eurooppalaisiin kollegoihin. Vierailimme mm. edellä mainitussa Kaupunkieliiitit 1400-1500 -lukujen Espanjassa -sessiossa, jossa Tuula Hockman oli puheenjohtajana, ja käsitys yhteistyön hyödyllisyydestä syveni entisestään. Esitelmät käsittelivät eliittejä monesta näkökulmasta, joista erityisesti statuksen tuottamiseen liittyvät kysymykset jäivät mieleen. Session paperit pelasivat loistavasti yhteen ja kaiken kruunasi belgialaisen kommentaattorin Peter Stabelin loppupuheenvuoro. Hän nosti pohdittaviksi teemoiksi erityisesti aateliston rekrytoitumisen mekanismit, kysymyksen, miten selkeitä sosiaaliset rajat loppujen lopuksi olivat, vaihtelivatko sosiaalisen nousun mahdollisuudet sykleittäin ja mikä oli kaupunkien reaktio porvareiden nousuun aatellisiksi.

Portugalilainen Ana Maria S. A. Rodrigues vastasi yhdessä Peter Stabelin kanssa keskiaikaverkoston koostumuksesta. Ana Maria oli myös puheenjohtajana useammassa sessiossa, jotka käsittelivät keskiajan ylimystöä. Heti keskiviikkona aamupäivällä oli sessio, jossa oli myös Tuula Hockmanin esitys pohjoismaisista eliitin naisista. Samassa sessiossa tutustuttiin Flanderin ja Burgundin ylhäisiin naisiin. Perjantaina tutustuttiin edelleen Ana Marian johdolla mm. Portugalin keskiaikaisiin kuningattariin. Nämä niin kuin monet muutkin sessiot vietiin läpi kolmella esitelmällä, peruutuksia näytti koko kongressissa olevan tavattoman paljon. Sessiot antoivat kuitenkin monipuolisen kuvan

eliitin naisten toiminnasta kirkon ja kulttuurin piirissä, taloudellisesta toiminnasta ja heidän mahdollisuuksistaan vallan käyttöön valtakunnassa. Huomiota herätti esimerkiksi Portugalin kuningattarien hyvin itsenäiseltä vaikuttava taloudellinen asema.

Valtapeliin myöhäiskeskiajan ja uuden ajan alun hollantilaisissa kaupungeissa oli mahdollista tutustua Politics-networkin sessiossa. Session neljän nuoren tutkijan esitelmät hahmottivat hyvin myös seminaarimme tämänkertaisen isäntämaamme luonnetta. Aart Noordzij ja Jaco Zuijderduijn käsittelivät mm. kauppiaiden verkostoja, samoin kaupunkeja, niiden keskinäistä kilpailua, pienten kaupunkien yhteistyötä kilpailussa suurempia kaupunkeja vastaan - ja näiden verkostojen osuutta julkisen vallan rakenteiden voimistumiseen. Entä sitten, kun julkisen vallan ylin edustaja oli kaukana Espanjassa? Liesbeth Geervers pohti esitelmässään kommunikaatiota Espanjan Filip II:n ja Hollannissa olleen Margareta de Parman välillä, samoin paikallisen eliitin mahdollisuuksia osallistua keskushallintoon - ja Espanjan Filip II:n mahdollisuuksia vaikuttaa paikalliseen hallintoon. Femke Deen toi kuvaan mukaan tavallisen kansan mielipiteen ilmaisutavat 1500-luvulla, huhut, laulut, pamfletit, "An arena of voices".

Torstai-iltapäivänä Medieval friendship -verkosto esitteli itseään Walter Yselbaertin johdolla. Kyseessä on British Academyn rahoittama poikkitieteellinen projekti, johon kuuluu tutkijoita useista Euroopan maista ja jonka tarkoituksena on luoda empiirisen tutkimuksen ja vertailun avulla tarkempi kuva keskiajan ystävydestä ja ystävyysverkostoista. Paikalla olleet kolme esitelmänpitäjää loivat laajan katsauksen verkoston toimintaan ja tavoitteisiin sekä esittelivät tutkimuksen nykytilaa niin Länsi-Euroopan, Skandinavian kuin Bysantinkin osalta. Sessio oli todella hyvä katsaus tutkimuskenttään ja sen vuoksi olikin ikävää, että kuulijat eivät olleet löytäneet sitä: paikalla oli alle kymmenen henkilöä. Kyse saattoi todella olla konkreettisesta löytämisestä: useammin kuin kerran kuulimme konferenssivieraiden kanssa keskustellessamme, että vilpitiön tarkoitus oli ehtiä tiettyyn sessioon, mutta

raitiovaunujen hitauden, kaupungin katuverkostoon eksymisen tai RAI-keskuksen loputtomilla käytävillä ja sisäpihoilla harhailun vuoksi he eivät olleet päässeet paikalle. Meille paikalle löytäneille Medieval friendship -network mainosti itseään avoimena, "ystävällisenä" verkostona - ja juuri tämän kuvan tutkijoista sai. Senkin puolesta toiveet ystävyyskäsitteen syvemmästä ymmärtämisestä projektin tuloksena ovat perustellut.

Sessio, jossa Ulla Koskisen paperi esiteltiin, kärsi muutamia takaiskuja heti alkuunsa. Tästäkin sessiossa neljäs esitelmänpitäjä oli peruuttanut tulonsa, joten esiintyjä oli vain kolme. Joukon karaistunut suomalainen jäsen oli sairastunut neljä päivää Amsterdamin hyytävässä tuulessa kuljeskeltuaan suuren luokan flunssaan, joka oli juuri parahiksi äitynyt pahimmilleen. Session ajankohta oli lauantai-iltana kello 8.30 - ei paras mahdollinen aika, ja kuulijoita olikin paikalla peräti viisi. Teema oli Euroopan laitamien eliitit uuden ajan alussa, eikä papereita loppujen lopuksi yhdistänyt muu kuin se, että ne todella käsittelivät Euroopan eri reunoja: Skotlantia, Suomea ja Portugalia (sekä poisjäänyt paperi Turkkiä). Tämän huomion teki myös kommentaattori Douglas Palmer, joka siitä huolimatta esitti hyvän analyysin kustakin paperista ja onnistui virittämään varsin vilkkaan keskustelun, joka liikkui Skotlannin poliittisesta kulttuurista Suomen aatelin erityisasemaan sekä portugalilaisten hengellisten ritarikuntien jäsenten ryhmäidentiteettiin. Keskustelu ja eri maiden olosuhteiden vertailu jatkui kahvin ääressä ja olisi kestänyt ties kuinka pitkään, kunnes suomalaisjäsenen täytyi rientää sovittuun tapaamiseen. Esitelmien erilaisuus ja yhteenliittymättömyys osoittautui siis lopulta voimavaraksi, aidon kiinnostuneen ja itse kunkin näkökulmia avartavan vertailun lähtökohdaksi.

A Dutch experience

Bonusena toinen kirjoittajista vieraili cambridgelaisten vetämässä sessiossa "Spaces of sexual citizenship", joka ei liittynyt mitenkään omaan tutkimusteemaan mutta jota ilmoittautumispäivänä tapaamamme Stuart Basten suositteli kovasti. Hän oli session puheenjohtaja ja tarjolla olisi kuulemma "extramarital sex":iä ja muita vetäviä aiheita. Yllätys ei liene, että tämä sessio oli väkierikkain niistä, joissa kävimme - tupa oli täynnä ja osa yleisöstä joutui istumaan lattialla. Paperin esittäjiä yhdistävänä tavoitteena oli löytää uusia näkökulmia sukupuolen ja sukupuolisuuden merkitykseen yhteiskunnassa. Teemaa käsiteltiin aborttien, siveellisyyserikosten ja kartantekijöiden leskien toimijuuden näkökulmista. Tutkimusten aikajänne vaihteli keskiajalta 1900-luvulle, ja lopuksi tiukasti tähän päivään session ankkuroi siihen viime tipassa sijoitettu bonusesitelmä pyhän Patrikin päivän vietosta New Yorkissa. Aiheena oli homojen ja lesbojen organisoima oma, kaikille avoin paraati, koska heitä ei haluttu ottaa mukaan irlantilaisten perinteiseen juhlaan. Esitelmä herätteli vilkasta keskustelua, joka kuitenkin jouduttiin päättämään lyhyeen sessiolle varatun ajan tultua täyteen.

Mitä massiivisesta ESSHC-tapaamisesta jäi mieleen? Tutustuminen uusiin ihmisiin, sellaistenkin teemojen tutkijoihin ja tutkimusaiheisiin, jotka eivät edes tulisi mieleen - mitä sanotte aiheesta englantilaisen poliisin ihannekuva 1930-luvulla (Joanne Klein) tai koulun ja kodin vaikutus englantilaisten 1930-luvun koululaisten kulutuskäyttäytymiseen (Lesley Whitworth).

Amsterdamin leppoinen ja välitön tunnelma tuntui vallitsevan myös seminaarilaisten keskuudessa. Kaikkien kanssa oli helppo puhua, helppo tutustua, ja sen seurauksena saimme lukuisia hyviä kontakteja. Kotiin tuliaisiksi toimme innostuneen mielen, uusia ajatuksia ja näkökulmia omaa tutkimustamme varten.

FL Tuula Hockman ja FM Ulla Koskinen ovat Tampereen yliopiston historiatieteen laitoksen tutkijoita.